

lyozását. Továbbá a városközi ki- és bemenő forgalom további szigorítását és ellenőrzését.

A pártbizottság ismét felújítja és fokozottan ellenőrzi azt a régebbi határozatát, amely tiltja az értekezletek munkaidőben való tartását, egész ritka, különleges esetektől eltekintve. Ez vonatkozik tömegszervezetekre is, elsősorban kultúr- és SZIT munkára, ahol legkirívóbb hibák történtek ezen a téren.

A körzeti vezetőségek a határozatot ülésükön tárgyalják meg. Értékeljék ki, konkretizálják a körzet és a körzethez tartozó hivatalok munkájára. Dolgozzanak ki a határozat végrehajtására a maguk területére specializált tervet, biztosítsák a határozat végrehajtását.

A pártbizottság felhívja az alapszervi vezetőségeket, hogy a szakmai kérdésekkel konkrétebben foglalkozzanak, az ellenőrzést intenzívebben gyakorolják anélkül, hogy a hivatalvezetők egyéni felelősségét és irányítását csorbítanák.

Nagy-Budapest létrehozásával kapcsolatban tovább nőnek feladataink. Fokozott erővel kell tehát arra törekedni, hogy Rákosi elvtárs, a Pártválasztmány határozati útmutatása alapján hibáinkat felszámoljuk. A munkásosztály a termelés frontján hatalmas eredményeket ér el és a szocializmus alapjait rakja le. A városi közigazgatásban dolgozókat, elsősorban a kommunistákat ez arra kötelezi, hogy a közigazgatási munkát a munkásosztály példaadó útmutatása nyomán állandóan javítsák és tegyenek meg mindent a szocialista közigazgatás megteremtése érdekében. — — —

Fővárosi Napló 1949. szeptember 15.

162.

NAGY-BUDAPEST MEGVALÓSULÁSA:

a) *A Nagy-Budapest létrehozására kiküldött bizottság¹ javaslata a területi kialakításra, a kerületi beosztásra, a törvényjavaslat és a végrehajtási utasítás kidolgozására*

1949. október 19.

A Politikai Bizottság folyó évi július hó 14-i határozata értelmében Nagybudapestet január 1-ig létre kell hozni. Számos előkészítő munka már folyamatban van, de a lényegbevágó intézkedések csak akkor kerülhetnek sorra, ha a fő kérdések tisztázódtak.

Ezek a fő kérdések a következők:

1. A terület meghatározása és elnevezése.
2. Kerületi beosztás, kerületek elnevezése és számozása.
3. Törvényjavaslat és végrehajtási utasítás kidolgozása.

1. *Nagybudapest területi kialakítására javasoljuk: Budapesthez csatolva a Duna balpartján Újpest, Rákospalota, Pestújhely, Rákosszentmihály, Sashalom, Mátyásföld,*

1. A bizottság tagjai Házi Árpád, Köböl József, Philip Rudolf, Timár Mátyás és Tömpe István voltak.

*Cinkota, Rákoscaba, Rákoskeresztúr, Rákoshegy, Rákosliget, Kispest, Pestszent-
erzsebet, Pestszentlőrinc, Pestszentimre, Vecsésnek Pestszentlőrincsel egybeépült Ganz-
telep nevű része, Soroksár és Csepel.*

*A Duna jobbpartján Pesthidegkút, Csillaghegy, Békásmegyér, Albertfalva, Buda-
fok, Budatétény és Nagytétény.²*

*Népköztársaságunk fővárosát területi megnagyobbodása után is Budapestnek ne-
vezzük.*

A javasolt terület szinte egységes városi jellege már kialakult. A helységek szoros egymásrautaltságát leginkább a közlekedéssel lehet lemérni. Az ingavándorforgalom grafikonja szerint a Budapestre szállított utasok száma a községeket elérve hirtelen nagymértékű emelkedést mutat, kifejezve azt, hogy ezek a települések szoros együtt-
élésben vannak a fővárossal; illetve hirtelen csökkenést mutat, azt jelezve, hogy az ideáramló utasok kiszállnak, miután munkahelyüket itt már elérték. (Pl.: MÁV-
vonalon Budapest felé haladva Maglódon egy nap 800 utas, Ecser állomáson 300
utas szállott fel, Rákoshegyen a felszálló utasok száma 1600-ra emelkedik, vagy
Pécelen 600, Rákoscabán 1300, Rákosligeten 2400 a felszálló utasok száma.)

Az említett községekben és városokban a lélekszámemelkedés lényegesen na-
gyobb, mint a távolkörnyéké. Rákosliget, Rákoskeresztúr és Soroksár kivételével,
a lélekszámemelkedés az utolsó két évtizedben egyenként 10% felett van. A népsűrű-
ségi érték valamennyi település teljes területére vonatkoztatva meghaladja km²-enként
a 120 személyt.

Nemcsak abból kellett kiindulni, hogy milyen területek állnak egymással szoro-
sabb kapcsolatban, hanem azt is figyelembe kellett venni, hogy a kijelölt területek a
város növekvő létszámának elegendő helyet hagyjanak úgy lakó, mint ipari és zöld-
területek vonatkozásában. Ezért szükséges, hogy a beépített területen kívül még
megfelelő későbbi terjeszkedést is lehetővé tevő üres területek maradjanak a főváros
határában.

A javasolt határon kívül a falusias településeknek túlnyomórészt földműveléssel
foglalkozó lakossága van.

2. A kerületi beosztás, kerületek elnevezése és számozása tekintetében javasla-
tunk a következő:³

(Az első rovat a kerület javasolt száma, a második rovat a kerület jelenlegi elne-
vezése, a harmadik rovat a javasolt név, a negyedik rovat az új kerületi beosztás
lélekszáma.)

Figyelemmel voltunk arra, hogy a lehető legkisebb változással oldjuk meg a ke-
rületi beosztást. Azonban, ahol valamely oknál fogva mégis változtatnunk kellett,
ott ügyeltünk arra, hogy a lakosság összetételében a munkásosztály számszerű súlya
ne szenvedjen hátrányt. Ellenkezőleg pl. Angyalföld esetében a termelő üzemekkel
ellátott és munkások által lakott területhez csatoltuk az új Lipótvárost. A volt XIII.
kerület 74 500 lakos, új Lipótváros 44 000 lakos. Figyelemmel voltunk a lakótelepü-

2. A Nagy-Budapest külső határára vonatkozó javaslat az 1949. XXVI. tc-ben megvalósul-
takkal azonos (lásd 162/d. számú iratot).

3. A korábbi tervezetekben 21 kerület szerepelt (Kispest Pestszentlőrincsel és Pestszent-
imrével alkotott egy kerületet). Vita folyt még a kerületek számozása körül is, a mai XII. kerüle-
tet javasolták IV. kerületnek, Újpestet pedig a XII. kerületnek.

I.	II.	III.	IV.
I. ker.	Vár	Vár	32 165
II. ker.	Újlak-Törökvezs	Dózsaváros	77 366
III. ker.	Óbuda	Óbuda	66 245
IV. ker.	Mátyásváros	Mátyásváros	54 258
V. ker.	Belváros-Lipótváros-Szt. István-város	Belváros	52 782
VI. ker.	Terézváros	Terézváros	81 893
VII. ker.	Erzsébetváros	Erzsébetváros	115 495
VIII. ker.	Józsefváros	Józsefváros	133 911
IX. ker.	Ferencváros	Ferencváros	93 677
X. ker.	Kőbánya	Kőbánya	74 268
XI. ker.	Szt. Imre-Farkasrét-Sasad- Albertfalva-Kelenföld	Kelenföld	91 576
XII. ker.	Újpest	Újpest	70 355
XIII. ker.	Angyalföld	Angyalföld	131 017
XIV. ker.	Zugló	Zugló	92 360
XV. ker.	Rákospalota-Pestújhely	Rákospalota	56 096
XVI. ker.	Sashalom-Rákosszentmihály- Mátyásföld-Cinkota	Kossuth város	44 918
XVII. ker.	Rákoskeresztúr-Rákoscsaba- Rákoshegy-Rákosliget	Rákosváros	35 763
XVIII. ker.	Pestszentlőrinc	Lőrinc	54 286
XIX. ker.	Kispest	Kispest	62 455
XX. ker.	Pesterzsébet-Soroksár	Pesterzsébet	89 394
XXI. ker.	Csepel	Csepel	45 508
XXII. ker.	Budafok-Budatétény-Nagytétény	Budatétény	31 496
		Összesen:	1 587.274

lésegségekre, a lakosság kényelmére, természetes és mesterséges választó határokkal (hegyhát, völgy, vasútvonat, főút stb.). A 38 közigazgatási egységet javasoljuk 22-re összevonni.

A budapesti VII., XIV. ker., Újpest és Kispest területileg változatlan marad.

Lényegtelen változás állott elő a III. kerületnél Csillaghegy hozzácsatolásával és a dombos vidékből egy területileg jelentéktelen rész a II. kerülethez került.

A jelenlegi II. kerülethez csatoltuk Pesthidegkút községet és a III., és XII. kerületből a földrajzilag indokolt részt.

A XI. kerületet Albertfalvánál kívánjuk feljavítani, amellyel összenőtt. Budafok, Budatétény, Nagytétény területileg egy egységet képeznek.

Az I. kerületet megnagyobbítottuk az egy egységet képező és azonos jelleggel bíró területre.

A IV. és az V. kerület Szt. István körüttal határos részét összevontuk, amely kormányzati, gazdasági-igazgatási és kereskedelmi negyedek képezne.

A VIII. kerülethez az ún. Kőbányai-tisztviselő telepet, valamint a Népligetet és a Kerepesi-temetőt csatoljuk.

Csepel a IX. kerület területéből kapna egy jelentős részt, amely terület Csepellel teljesen összefügg és a Soroksári-Dunaág válassza el a IX. kerülettől.

Erzsébet és Soroksár egy kerületet képeznek, ugyancsak Lőrinc és Imre egy egység.

Rákoskeresztúr és Rákoscsaba települései egy kerületet képeznek.

Rákosszentmihály, Sashalom, Mátyásföld, Cinkota szintén egy egység és Rákospalota, Pestújhely ugyancsak.

A helységek elnevezésénél és számozásánál figyelemmel kellett lennünk a tradíciókra. Ezért itt is kevés a változás, inkább a helységek egy kerületbe való összevonásánál merült fel a kérdés.

A 22 kerületből 18 kerület elnevezése változatlan maradna. (Mindenhol elhagytuk a Szt. jelzést.)

3. Nagybudapest megalakítására vonatkozóan törvényjavaslatot és végrehajtási utasítást kell kidolgozni. A jogszabály december közepén jelenne meg és december 31-ével lépne hatályba. Javasoljuk, hogy a Belügyminisztérium kapjon megbízást a törvényjavaslat és végrehajtási utasítás december 1-ig való kidolgozására.

Nagybudapest kérdésével kapcsolatos a fővárosi tanácsok kérdése. Javaslatunk az, hogy a fővárosi tanácsok kérdése ne Nagybudapesttel együtt, hanem az alkotmány 35 §-a értelmében kiadandó, a tanácsokról szóló törvényekkel együtt kerüljön tárgyalás alá.⁴

BPB. Arch. B/1/50/1949.
Tisztázat.

162.

b) *Szemponatok a Nagy-Budapestre vonatkozó törvényjavaslat kidolgozásához*

1949. december 10.

A kérdésnél három fő szempont mutatkozik:

- I. Miért nem valósították meg Nagybudapestet a felszabadulásig?
- II. Milyen hátrányokkal, nehézségekkel járt a széttagoltság a peremvárosok lakosságára, főleg a munkásosztályra?
- III. Milyen változást jelent Nagybudapest megalkotása?

I.

Miért nem valósították meg Nagybudapestet a felszabadulásig?

1. Különbőféle tervek voltak Nagybudapest megvalósítására, azonban komolyan a kérdés megoldásához nem nyúltak hozzá, mert attól tartottak, hogy Nagybudapest megalkotásával a munkásosztály befolyása meg fog erősödni azáltal, hogy a főváros lakosságának szociális összetétele a munkásosztály javára el fog tolni. (Féltették a főváros „keresztény-nemzeti” jellegét.)

4. Lásd a 164/b. számú iratot.